

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie o zapłatę na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 13 czerwca 2014 r.

Czy wierzytelność wynikająca bezpośrednio z obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów, nabytą na podstawie umowy przelewu wierzytelności po jej powstaniu od poszkodowanego nie będącego przedsiębiorcą, można uznać za pozostającą, w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz. U. z 1989 r., nr 33, poz. 175, z późn. zm.), w zakresie prowadzonej przez powoda działalności gospodarczej, której zasadniczym przedmiotem jest wynajem samochodów, co w konsekwencji kwalifikować będzie niniejszą sprawę jako gospodarczą?

UZASADNIENIE

postanowienia z dnia 16 grudnia 2014 r.

W dniu 11 października 2013 r. powód I. Sp. z o.o. wniósł przeciwko G. Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. w W. pozew o zapłatę kwoty 2.550 zł wraz z ustawowymi odsetkami i kosztami postępowania.

W uzasadnieniu pozwu podał, że na skutek kolizji drogowej z dnia 9 stycznia 2012 r. uszkodzeniu uległ należący do M. J. samochód marki Opel Vectra. Sprawca kolizji posiadał ubezpieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych w Polskim Towarzystwie Ubezpieczeniowym S.A. Poszkodowany zgłosił szkodę, zaś pozwany dokonał oględzin pojazdu, po czym w dniu 18 stycznia 2012 r. poinformował poszkodowanego, że naprawa uszkodzonego pojazdu jest ekonomicznie nieopłacalna i szkoda zostanie rozliczona metodą różnicową jako tzw. szkoda całkowita.

Poszkodowany w dniu 9 stycznia 2012 r. wynajął u pozwanego pojazd zastępczy marki Nissan Almera, który zwrócił w dniu 24 stycznia 2012 r. Z powyższego tytułu pozwany wystawił na rzecz poszkodowanego rachunek nr 3/01/202 r. z dnia 25 stycznia 2012 r. na kwotę 2.550 zł.

W celu zaspokojenia roszczenia powoda wobec poszkodowanego o zapłatę czynszu za wynajem samochodu poszkodowany w dniu 9 stycznia 2012 r. przelał na powoda wierzytelność przysługującą mu wobec sprawcy szkody z tytułu zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego.

Powód zgłosił pozwanemu roszczenie z tytułu zwrotu powyższych kosztów, pozwany ubezpieczyciel odmówił jednak wypłaty odszkodowania, wobec czego powód wytoczył niniejszy proces.

Właściwość miejscową Sądu powód uzasadnił miejscem spełnienia świadczenia pieniężnego (art. 454 k.c.) argumentując, że zobowiązanie ma związek z przedsiębiorstwem wierzyciela, a zatem w tym zakresie rozstrzyga jego siedziba.

Powyższy pozew powód złożył w Sądzie Rejonowym w Ł. I Wydziale Cywilnym.

Postanowieniem z dnia 15 października 2013 r., Sąd Rejonowy w Ł. I Wydział Cywilny uznał się niewłaściwym i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu Sądowi Gospodarczemu w R., sygn. akt [...]. Powyższe rozstrzygnięcie Sąd uzasadnił powołując się na argumentację i stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 listopada 2012 r. (*III CZP 68/12, LEX nr 1284757*) co do gospodarczego charakteru sprawy.

Po przekazaniu sprawy Sądowi Rejonowemu w R. V Wydziałowi Gospodarczemu Sąd ten wydał w sprawie wyrok z dnia 13 czerwca 2014 r., mocą którego oddalił w całości powództwo oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego koszty procesu, sygn. akt [...]. Z uzasadnienia wyroku wynika, że głównym motywem powyższego rozstrzygnięcia było niewykazanie przez powoda konieczności i celowości najmu pojazdu zastępczego do dnia 24 stycznia 2012 r.

Strona powodowa zaskarżyła powyższy wyrok apelacją zarzucając m.in. naruszenie reguł dotyczących rozłożenia ciężaru dowodu (art. 6 k.c. i art. 232 k.c.) oraz niezastosowanie art. 230 k.p.c.

Po przekazaniu akt sprawy Sądowi Okręgowemu w R. VI Wydziałowi Gospodarczemu zarządzeniem z dnia 7 października 2014 r. sprawę z apelacją przekazano do rozpoznania Wydziałowi V Cywilnemu Odwoławczemu Sądowi Okręgowemu w R., sygn. akt [...].

Powyższe orzeczenie uzasadniono brakiem podstaw do uznania sprawy za sprawę gospodarczą z uwagi na fakt, że jej przedmiotem jest wierzytelność poszkodowanego, który nie był przedsiębiorcą, a uszkodzony pojazd nie wykorzystywano do prowadzenia działalności gospodarczej. Na skutek zbycia przedmiotowej wierzytelności na rzecz powoda zmienia się jedynie osoba wierzyciela, natomiast nie ulega zmianie charakter roszczenia wobec dłużnika.

Na podstawie § 55 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości Regulamin urzędowania sądów powszechnych Przewodniczący V Wydziału Cywilnego Odwoławczego przedstawił akta sprawy (sygn. akt [...]) Prezesowi tuż. Sądu celem wyznaczenia Wydziału właściwego do jej rozpoznania wywodząc, że sprawa niniejsza ma charakter sprawy gospodarczej w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (k. 138-142).

Zarządzeniem z dnia 29 października 2014 r. Prezes Sądu Okręgowego w R. wyznaczył jako właściwy do rozpoznania sprawy Wydział VI Gospodarczy Sądu Okręgowego w R. (k. 143).

Rozpoznając apelację strony powodowej Sąd Okręgowy w R. powziął poważną wątpliwość, którą sformułował w oparciu o art. 390 § 1 k.p.c. w sentencji postanowienia.

Objęta przedmiotem pozwu wierzytelność, wynikająca z umowy najmu samochodu zastępczego z dnia 9 stycznia 2012 r. zawartej pomiędzy powodem I. Sp. z o.o. a M. J. - poszkodowanym w opisanej wyżej kolizji (k. 7), została przez powoda nabyta od poszkodowanego (nie będącego przedsiębiorcą) na podstawie umowy cesji wierzytelności z powyższej daty. Sporna należność została zaś określona w rachunku nr 3/01/2012 r. z dnia 25 stycznia 2012 r. (k. 8).

Źródłem przedmiotowych wątpliwości jest rozbieżna interpretacja przepisów art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz. U. z 1989 r., nr 33, poz. 175, z późn.zm.) definiujących pojęcie sprawy gospodarczej, a w szczególności czy do „stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej” należy zaliczyć roszczenie wynikające z umowy ubezpieczenia OC sprawcy szkody, a nabyte od poszkodowanego nie posiadającego statusu przedsiębiorcy.

W niniejszej sprawie wątpliwości te skutkowały uznaniem się za niewłaściwym zarówno przez Sąd Rejonowy, jak również Sąd Odwoławczy, kwestię właściwości

sądu do rozpoznania apelacji powoda rozstrzygnął ostatecznie Prezes tut. Sądu zarządzeniem z dnia 29 października 2014 r.

Podstawą wątpliwości Sądu Okręgowego, które zaistniały w toku rozpoznawania przedmiotowej apelacji wynikają z poniższych kwestii.

Sądowi znane jest stanowisko Sądu Najwyższego zaprezentowane w uchwale z dnia 22 lipca 2005 r., sygn.. akt III CZP 45/05 (LEX nr 152283) oraz postanowieniu z dnia 16 listopada 2012 r., sygn. akt III CZP 69/12 LEX nr 1284757).

Zdaniem Sądu analiza treści tych orzeczeń, w kontekście powołanego niżej orzecznictwa oraz poglądów doktryny, nasuwa wątpliwości, co do wysnucia jednoznacznego wniosku, że dochodzona pozwem wierzytelność wynika ze stosunku cywilnego między powodem jako przedsiębiorcą, a pozwanym w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej, co w efekcie kwalifikuje sprawę jako gospodarczą.

Na wstępie należy nadmienić, że z analizy orzecznictwa sądów opublikowanego w Portalu orzeczeń sądów powszechnych (<http://orzeczenia.ms.gov.pl>) wynika, iż podobne wątpliwości ma szereg sądów powszechnych. Wiele sądów sprawy o analogiczne roszczenia jak w niniejszej sprawie kwalifikuje jako sprawy niegospodarcze, w konsekwencji czego rozpoznają je wydziały cywilne tych sądów. Tytułem przykładu należy wskazać sprawy powadzone przez Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieście w Warszawie I Wydział Cywilny (I C 1591/12, I C 2638/12), Sąd Rejonowy w Jeleniej Górze I Wydział Cywilny (I C 1648/12), Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieście we Wrocławiu IX Wydział Cywilny (IX C 496/14), Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieście we Wrocławiu VIII Wydział Cywilny (674/14), Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieście we Wrocławiu I Wydział Cywilny (I C 1401/13), Sąd Okręgowy w Białym stoku II Wydziału Cywilnego Odwoławczego (II Ca 842/13, II Ca 84/14), Sądu Okręgowego w Elblągu I Wydziału Cywilnego (I Ca 284/13), Sądu Okręgowego w Olsztynie IX Wydziału Cywilnego Odwoławczego (IX Ca 485/13). Jednocześnie należy przyznać, że także Sądy Gospodarcze rozpoznają sprawy, których przedmiotem są wierzytelności z tytułu kosztów najmu pojazdów zastępczych nabyte

w drodze cesji. W sprawach tych z reguły jednak poszkodowanymi byli przedsiębiorcy (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie Wydział V Gospodarczy, sygn. akt V GC 806/13; Sąd Okręgowy w Bydgoszczy, sygn. akt VIII Ga 216/13). Bezspornie jednak część spraw o wierzytelności z tytułu kosztów najmu pojazdów zastępczych nabytych

w drodze cesji od poszkodowanych przez przedsiębiorców pojazdy te wynajmujące jest rozstrzygania przez Sądy Gospodarcze, mimo że w chwili postania tej wierzytelności przysługiwała ona podmiotowi nie posiadającemu statusu przedsiębiorcy.

Na powyższy problem zwrócono uwagę również w piśmiennictwie sygnalizując, że w konsekwencji dokonanej przez Sąd Najwyższy wykładni (III CZP 45/05, III CZP 69/12), w sądach gospodarczych nastąpiła kumulacja spraw dotyczących roszczeń przedsiębiorców wynikających z nabytych przez nich wierzytelności. W 2013 r. w sądach rejonowych w całej Polsce odnotowano w porównaniu do 2012 r. wzrost o 18% wpływu spraw GC, znaczącą część spośród tych spraw stanowią sprawy o najem pojazdów zastępczych, w sądach warszawskich ok. 30-40% wpływu. Nierzadko powodami w tego typu sprawach nie są więc sami poszkodowani, lecz duże firmy, które zdominowały rynek i bezgotówkowo wynajmują poszkodowanym pojazdy w zamian za cesję ich wierzytelności z tytułu poniesionej szkody. Skutki tak szerokiej wykładni związku funkcjonalnego to masowy zalew wydziałów procesowych sprawami przedsiębiorców nabywających w drodze cesji wierzytelności innych podmiotów. Mankamentem obecnych regulacji ustrojowych jest więc z pewnością zbyt szerokie definiowanie sprawy gospodarczej (art. 2 ust. 1 SprGospU) i zbyt szerokie jurydyczne rozumienie kryterium związku funkcjonalnego w tej definicji. *(por. dr Aneta Łazarska. Odszkodowanie za najem pojazdu zastępczego w praktyce sądowej. Dodatek Iustitia 1/2014).*

W orzecznictwie wskazuje się, że najistotniejszym celem utworzenia sądów gospodarczych było wprowadzenie specjalizacji zapewniającej właściwy poziom orzecznictwa w tego rodzaju sprawach *(zob. post. SA w Łodzi z 6.8.1992 r., I ACZ 274/92, OSA 1993, Nr 2, poz. 17).*

Mimo likwidacji odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych i usunięcia pojęcia „sprawa gospodarcza” z Kodeksu postępowania cywilnego definicyjne określenie tej sprawy zostało zachowane w polskim porządku prawnym. Zasadniczą przyczynę takiego stanu rzeczy stanowiła potrzeba utrzymania sądownictwa gospodarczego jako takiego. Za takim rozwiązaniem przemawiały zarówno względy natury organizacyjno-prawnej, jak i celowość zachowania specjalizacji sędziów orzekających w sprawach gospodarczych. *(por. kom. art. 2 RozpSprGospU [w:] dr hab. Kinga Flaga-Gieruszyńska, Łukasz Bierski, Aleksandra Klich, dr Tomasz*

Radkiewicz. Postępowanie w sprawach gospodarczych. Komentarz do wybranych przepisów ustawy o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych, Legalis 2014)

W kontekście powyższego należy wskazać, że prawidłowe odczytanie znaczenia, używanego przez ustawę procesową, wyrażenia „działalność gospodarcza” wymaga, również zdaniem SN i doktryny uwzględnienia całokształtu materiału normatywnego (*dr hab. Kinga Flaga-Gieruszyńska, Łukasz Bierski, Aleksandra Klich, dr Tomasz Radkiewicz. Postępowanie w sprawach gospodarczych. Komentarz do wybranych przepisów ustawy o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych, Legalis 2014*).

Przechodząc do meritum zagadnienia należy wskazać, że zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa przelew (inaczej cesja) jest umową, z mocy której wierzyciel (zbywca, zwany też cedentem) przenosi na nabywcę (cesjonariusza) wierzytelność przysługującą mu wobec dłużnika (debitora). Umową cesji dotychczasowy wierzyciel przenosi więc wierzytelność na nowego wierzyciela. Podstawowym wynikiem przelewu wierzytelności jest sukcesyjne wstąpienie cesjonariusza w miejsce cedenta.

Dodać należy, że w razie nabycia wierzytelności w wyniku przelewu ma miejsce sukcesja singularna, translatywna. Zmiana osoby wierzyciela w wyniku przelewu następuje zatem z zachowaniem tożsamości stosunku zobowiązaniowego pod względem treści i przedmiotu.

Cesjonariusz nabywa zatem wierzytelność w takim zakresie i stanie, w jakim znajdowała się ona w chwili dokonania przelewu. Zmienia się tylko osoba wierzyciela, czyli osoby uprawnionej do żądania spełnienia świadczenia.

Reasumując w wyniku przelewu w rozumieniu art. 509 k.c. przechodzi na nabywcę ogół uprawnień przysługujących dotychczasowemu wierzycielowi, który zostaje wyłączony ze stosunku zobowiązaniowego, jaki wiązał go z dłużnikiem. Innymi słowy, stosunek zobowiązaniowy nie ulega zmianie, natomiast zmienia się osoba uczestnicząca w nim po stronie wierzyciela.

Poza tym z przelewem wierzytelności łączy się zasada, że cesjonariusz wstępuje w pozycję prawną cedenta. Przelew powoduje bowiem nie tylko sukcesję samej wierzytelności, lecz również obejmuje inne elementy, składające się na sytuację wierzyciela. (*por. postanowienie SN z dnia 22 kwietnia 2010 r., V CSK 376/09, LEX nr 1170238; wyrok SN z dnia 5 września 2001 r., I CKN 379/00, LEX nr 52661; prof. dr hab. Edward Gniewek, prof. dr hab. Piotr Machnikowski. Kodeks cywilny. Komentarz*).

Legalis 2014; kom. do art. 509 k.c. [w:] Rzetecka-Gil Agnieszka. Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania - część ogólna. LEX/el., 2011).

W świetle powyższego, zdaniem Sądu Okręgowego Sądu Gospodarczego w R., należy zająć stanowisko, znajdujące odzwierciedlenie w doktrynie (*por. kom. art. 2 RozpSprGospU [w:] dr hab. Kinga Flaga-Gieruszyńska, Łukasz Bierski, Aleksandra Klich, dr Tomasz Radkiewicz. Postępowanie w sprawach gospodarczych. Komentarz do wybranych przepisów ustawy o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych, Legalis 2014*), że dla kwalifikacji sprawy cywilnej jako gospodarczej miarodajna jest chwila powstania stosunku cywilnego będącego przedmiotem sporu. Istotne jest zatem posiadanie statusu przedsiębiorcy w chwili powstania stosunku prawnego, który jest przedmiotem sprawy. (*por. także wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9 lutego 2012 r., V ACa 96/12, POSAG 2012/2/32-48, LEX nr 1212466*).

Za powyższym przemawia również wpływ zakwalifikowania sprawy (roszczenia) jako związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej na merytoryczną ocenę żądania pozwu chociażby w zakresie terminów przedawnienia, czy oceny zachowania określonych reguł staranności (inne stawia się przedsiębiorcom, a inne nieprofesjonalnym podmiotom).

Istnienie przesłanki funkcjonalnej i podmiotowej, koniecznych dla zakwalifikowania sprawy jako gospodarczej, wskazuje na podstawy do zakwalifikowania dochodzonego roszczenia jako związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej na przykład w rozumieniu art. 118 k.c. (*por. wyrok SA w Warszawie z 27.3.2014 r., I ACA 1519/13, Legalis*).

W niniejszej sprawie wprawdzie kwestia terminów przedawnienia należności głównej z uwagi na zbieżność tych terminów (art. 118 k.c., art. 442¹ § 1 k.c.) nie powinna budzić wątpliwości; należy jednak wskazać, że istota zagadnienia objętego pytaniem prawnym wykracza poza ramy zakreślone sporną wierzytelnością. Przedmiotem przelewu mogą być bowiem nie tylko wierzytelności z czynów niedozwolonych ale również ze stosunków zobowiązaniowych, co do których długość terminów przedawnienia kształtuje się różnie.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na fakt, że trzyletni termin przedawnienia roszczenia określony w przepisie art. 118 k.c. uzależniony jest nie od tego, czy podmiot, któremu roszczenie służy jest przedsiębiorcą (art. 43¹ k.c.), lecz od tego, czy roszczenie związane jest z działalnością gospodarczą przedsiębiorcy, któremu mogą przecież przysługiwać również roszczenia, które nie są związane z prowadzoną przez

niego działalnością gospodarczą. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 7 lipca 2009 r., V ACa 204/09, LEX nr 574506).

Poza tym na tle niniejszej sprawy koniecznym będzie dokonanie oceny odpowiedzialności ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za uszkodzenie albo zniszczenie pojazdu mechanicznego niesłużącego pod kątem celowości i ekonomicznego uzasadnienia wydatków na najem pojazdu zastępczego, co będzie się różnie kształtować w zależności od tego, czy pojazd był wykorzystywany do prowadzenia działalności gospodarczej, czy też do celów prywatnych (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2011 r., III CZP 5/11; uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2011 r., III CZP 5/11, LEX nr 1011468, Biul.SN 2011/11/5, G.Prawna 2011/223/11, LEX 1011468).

Pojazd zastępczy był wykorzystywany przez poszkodowanego w niniejszej sprawie dla celów prywatnych. Według takich zatem kryteriów powinna być analizowana celowości i ekonomiczne uzasadnienie najmu pojazdu. Przyjęcie zatem, że sprawa pozostaje w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą powoda prowadzić będzie do nieuzasadnionego, zdaniem Sądu Okręgowego, różnego kwalifikowania stosunku zobowiązaniowego. Raz na potrzeby oceny merytorycznej jako nie związanej z działalnością gospodarczą, zaś pod względem proceduralnym przeciwnie, jako sprawę pomiędzy przedsiębiorcami.

Podsumowując powyższe należy wskazać, że Sąd Okręgowy z powołanych wyżej względów prezentuje stanowisko, iż wierzytelność wynikająca bezpośrednio z obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów, nabytą na podstawie umowy przelewu wierzytelności po jej powstaniu od poszkodowanego niebędącego przedsiębiorcą, nie można uznać za pozostającą - w rozumieniu art. 2 ust. 1 w/w ustawy w związku z prowadzoną przez powoda działalnością gospodarczą, której zasadniczym przedmiotem jest wynajem samochodów. W konsekwencji skutkuje to brakiem gospodarczego charakteru niniejszej sprawy.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy, działając w oparciu o art. 390 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji postanowienia.